

HRVATSKI glasnik

Godina XVI, broj 35

31. kolovoza 2006.

cijena 80 Ft

Hrvatski dan u Kalači

Foto: Stipan Balatinac

Komentar

Što je važnije?

Približavaju se dani mjesnih i manjinskih izbora. Ponegdje su već vidljive pripreme, razgovaraju o njima, ali mnogi se tek sada bude nakon ljetnih odmora. Mjesne izbore mnogi smatraju važnijim od parlamentarnih jer ipak se glasuje na osobu koja je u dotičnoj zajednici poznata, a ta će osoba biti u izravnoj vezi sa žiteljima. Kako i tko razmišlja o manjinskim izborima? Naravno, samo oni mogu koji su se prethodno izjavili pripadnikom neke manjine. Neki spominju da bi voljeli raditi na manjinskom polju, ali hoće li biti izabrani, to ovisi o manjinskim biračima. Koga predložiti na izbornu listu? Kandidati koji će krenuti pod imenom Saveza Hrvata u Mađarskoj morat će odgovarati i njegovim postavljenim kriterijima, kako je to izglasovano i na koljnofskom kongresu. Osoba mora o sebi tvrditi da je pripadnik hrvatske zajednice, da je Hrvat odnosno Hrvatica, mora poznavati hrvatski jezik, te aktivno sudjeluje u hrvatskome manjinskom javnom životu. Neki koji ozbiljno razmišljaju o svom zastupništvu, s bojaznošću promatraju te uvjete. Krenimo od zadnjega kriterija. Na koga se odnosi ta rečenica? Na onoga koji je do sada bio aktivan ili na onoga koji u budućnosti to želi biti. Ako onaj koji je prije bio aktivan, odmah se isključuju novi ljudi koji možda ovih zadnjih godina nisu mogli biti aktivni na tom polju jer su npr. bili bolesni ili su imali takav posao koji im nije dopuštao društveni život, bile su na porodijskom odmoru, možda u inozemstvu ili su imali bilo kakve probleme. Na žalost u svakodnevnom životu svi nailazimo na niz problema, prepreka zbog kojih ne možemo raditi baš ono što bismo željeli. Ali vremena se mijenjaju i u našim životima, neki problemi se rješavaju pa možda postanemo spremni na ono na što do sada nismo bili. Upravo zato se nadam da neki ljudi koji do sada nisu bili aktivni žele se uključiti u naš društveni život. Možda bi bilo važno upravo to da tražimo nove i nove osobe da što širi krug naših ljudi upozna manjinski javni život i da se u nj uključe. Jedan od kriterija jest i poznavanje hrvatskoga jezika, ali ni to nije točno određeno. Znači li komunikaciju u svakodnevnom životu ili da čovjek zna govoriti na tome jeziku o bilo čemu, o bilo kakvim stručnim temama, npr. o pravnima ili o temama javnoga života itd. Možda neki koji nisu tako hrabri, nisu toliko samouvjereni da dobro govore hrvatski, ali rado bi bili aktivni u društvenom životu, neće se smjeti kandidirati. Ako će se to prestrogo gledati, onda među manjinskim zastupnicima moći će biti većinom ljudi koji su studirali hrvatski jezik, odnosno profesori hrvatskoga jezika. Ne vjerujem da bi to bilo pravo rješenje jer osim dobrih profesora potrebni su i drugi ljudi koji se razumiju u razne druge teme. Naravno, vrlo bi dobro bilo ako oni koji postanu zastupnici, dobro, na visokoj razini govore hrvatski, ali smatram da je u prvom redu najvažnija nacionalna samosvijest, jer ako to postoji, nadvladat će i jezične prepreke. Mnogi pripadnici naše nacionalne manjine nisu se rodili u takvoj obitelji gdje im je od rođenja dano da nauče književni jezik, pa čak ni dijalekt. Žalosno je kada ih neki ismijavaju jer se ne umiju točno izraziti. Važno je da u mnogim ljudima postoji htijenje da bolje nauče manjinski jezik, u čemu ih treba podupirati. Zašto se ne bi mogao organizirati tečaj hrvatskoga jezika i zastupnicima manjinskih samouprava ili državne manjinske samouprave? Zar bi to bila sramota? Moglo bi se preko toga prijeći, naime, većina ljudi radi u takvoj sredini gdje se uopće ne rabi manjinski jezik, a jezik očuvati vrlo je teško ako se rijetko rabi. Našoj zajednici jako su potrebni ljudi koji će sa srcem raditi za Hrvate u Mađarskoj i onda ako nešto slabije govore hrvatski, jer se ono uvijek može nadoknaditi, dok srce već puno teže ili uopće ne.

Bernadeta Blažetin

„Glasnikov tjedan“

Nova školska godina je pred nama. I roditelji, a i bake i djedovi su u transu, jer u petak, 1. rujna, kraj je odmora, bar za njihovu djecu. Pomalo su u žurbi i oni koji do sada nisu upotpunili školski pribor i pomagala. Uza školske knjige treba i torba, brisalica, olovke, bilježnice, patike i još mnogo, mnogo toga. Koliko i čega te kakve kakvoće, jer izbor je velik, ovisi o svakom pojedinačno. Većini roditelja ipak padne mrak na oči kada ovih dana ugledaju cijene školskoga pribora, pogotovo ako imaju dvoje ili troje djece, a i njihova djeca imaju posebne prohtjeve; bilježnicu s likom Batmana, Snjeguljice, specijalno uvezene ... Obilazeći dućane, zaključuju da je u pravom smislu te izreke „školska torba teška“.

I dok prelistavam modifikaciju Zakona o javnom obrazovanju iz 1993. godine, LXXIX, povećanje satnice pedagozima ..., istodobno na netu čitam najnoviji i, kako su ga nazvali, „provokativni“ materijal novoga nastavnog plana i programa u osnovnim školama Hrvatske. I mi smo tako nešto zamislili. Jer mnogo bi svrhovitije bilo učiti odnose, a ne pojmove, komunicirati, a ne sklanjati i sprežati, zamarati se pomoćnim glagolima i tvorbama vremena. Komunikacija je izlaz iz slijepe ulice u koju se zapada u nastavi hrvatskoga jezika. Događa se da i nakon tri ili četiri sata učenja jezika na kraju osme godine učenja dijete ne

razumije najosnovnija pitanja, niti može na njih dati odgovor.

Prošlog je tjedna, u organizaciji HDS-a, održano savjetovanje hrvatskih prosvjetnih djelatnika, koji su se okupili iz mnogih naših krajeva u Pečuhu, na jedan dan. I u novoj školskoj godini Hrvati u Mađarskoj ostaju na istome broju dvojezičnih škola: Santovo, Pečuh, Budimpešta, Martinci i Petrovo Selo. Koljnofski i serdahelski pokušaji zasada još nisu doveli do dvojezičnosti, ali o tom problemu nije se mnogo govorilo ni na savjetovanju u Pečuhu. Sjećam se kako smo lani na stranicama našega tjednika kao temu imali upravo potrebu stvaranja jakih dvojezičnih školskih središta po našim regijama. Posao još uvijek nije priveden kraju, ali nam broj upisane djece, primjerice u santovačkoj i pečuškoj školi, kazuje kako su upravo ti jaki hrvatski centri oni koji privlače i roditelje i djecu. Čula sam kako je ovih dana jedan pedagog upitao drugoga: Koliko i kako učite s djecom? A odgovor je bio: Mi učimo dok ne naučimo. Ovo ne može propisati niti osigurati ni zakonska norma, ni povišena satnica, ni popodnevna zanimanja, ni zanimanja u domu. U pitanju je svaki pojedinac posebno i njegova sposobnost prenošenja znanja i ljubavi prema materinskom jeziku te nesalomljiva volja da svog učenika nauči ne žaleći ni trud ni vrijeme.

Branka Pavić Blažetin

Foto: beta

Kraj je odmora, počinju školske radosti

Početak školske godine

Školska godina 2006./07 počinje 1. rujna, a završava 15. lipnja. Nova školska godina ima 181 nastavni dan, od čega s pet dana odmora može raspolagati samostalno svaka škola. Učenicima završnih razreda srednjih i stručnih škola nastava završava 4. svibnja. Jesenski odmor bit će od 30. listopada do 3. studenoga, zimski od 27. prosinca do 2. siječnja, a proljetni od 5. do 10. travnja.

Aktualno

Savez Hrvata u Mađarskoj – neosporno najjača civilna organizacija

Nalazimo se u razdoblju kada se velik broj Hrvata kandidata za zastupnike hrvatskih samouprava obraća predsjedniku Saveza Hrvata u Mađarskoj Josi Ostrogoncu tražeći uime Saveza njegov potpis na kandidacijski listić. Josu Ostrogoncu 25. kolovoza zatekli smo u Hrvatskome klubu Augusta Šenoe i upitali ga o aktualnom trenutku Savezovih aktivnosti, postavljanju Savezovih kandidata za zastupnike hrvatskih samouprava diljem Mađarske. Osmi rujna krajnji je rok da kandidati koji žele krenuti na manjinskim izborima za zastupnike, predaju svoju kandidaturu mjesnim izbornim uredima. Treba da nađu organizaciju čiji će kandidati biti i koja će stajati iza njih. O aktualnom trenutku povelili smo razgovor s predsjednikom Saveza Hrvata u Mađarskoj, neosporno najjačom civilnom organizacijom Hrvata u Mađarskoj, Josom Ostrogoncem.

Sada smo u sredini kandidacijskih zbivanja, kazao nam je predsjednik Saveza Josu Ostrogonac, ja sam na putu i krenuo sam po našim regijama da razgovoram i potpisujem prijavnice onim kandidatima za hrvatske samouprave u Mađarskoj koji će krenuti u bojama Saveza Hrvata u Mađarskoj, i to prema onim odredbama koje je Zemaljski odbor odobrio. Jako mi je drago što velik broj kandidata u našim regijama, u Bačkoj, Baranji, Podravini, Budimpešti, Gradišću, Zali, kreće u Savezovim bojama.

U pojedinim naseljima imate po pet svojih kandidata ili i više od toga broja?

Iako je novi izborni zakon dosta kasno donesen i nismo se mogli pripremiti dovoljno za njega i provedbu zakonskih uvjeta, a i pomalo smo ga se bojali, možemo biti zadovoljni. Vidimo da se „zadovoljavajući“ broj birača upisao u hrvatske biračke popise i da imamo više kandidata za zastupnike hrvatskih samouprava. Ljudi su zainteresirani, i na izborima će se vidjeti tko će ući u zastupnička tijela hrvatskih samouprava. Nadam se kako će i novi ljudi ući u naše samouprave i da ćemo uspjeti i pomladiti svoje redove.

Vi ste na raspolaganju svim zainteresiranima do 8. rujna, dakle, onaj tko nije mogao doći do vašeg potpisa ovih dana na vašem kružnom putovanju po gradovima i selima u kojima žive Hrvati u Mađarskoj, mogu vas potražiti do isteka toga roka, krajnjeg datuma kada se kandidacijski listići trebaju predati mjesnim izbornim uredima.

Ako smatram da ima onih koji odgovaraju propisanim uvjetima i ako me potraže, a imamo i naše regionalne organizacije s kojima se savjetujem pri tome, jer ne poznajem, recimo, svakoga posebice, ja ću bez ograda potpisati kandidaturu.

Pojednostavljeno govoreći, zakonski propis doveo nas je u situaciju da moramo pomalo početi stranački razmišljati, ali ako gledamo političku

stvarnost, onda moramo zaključiti da se kod nas odvija zapravo sve obrnuto. Najprije ćemo imati mjesne izbore, a potom ćemo zapravo, govorim o Savezu Hrvata u ovom trenutku, a i omogućim drugim organizacijama, sastavljati liste na koje će glasovati samo izabrani elektori.

Da, ali mi ne možemo sastaviti unaprijed županijske i državnu listu dok ne znamo tko će biti zastupnici samouprava jer tek nakon toga između izabranih zastupnika i samo izabrani zastupnici (elektori) moći će birati imena onih koji će ući u županijske i državnu samoupravu. To su teški problemi koji su pred nama, i koje moramo na pravi način riješiti.

Prvi, sadašnji korak najlakši je. Znatno teži korak bit će utemeljenje županijskih i državne razine, Hrvatske državne samouprave. Zasada nismo razgovarali o imenima onih koji će biti na državnoj listi. Preliminarno mi smo se u načelima dogovorili o prijedlogu podjele broja mandata po pojedinim regijama u budućem mogućem novom ustroju Hrvatske državne samouprave. Oni izabrani elektori koji će i birati sastav Hrvatske državne samouprave i kako će elektori glasovati, to se sada ne može predvidjeti. Ipak nije loše ako već sada naša organizacija razgovara, ima zamisli i pokuša naći konsenzus oko sastava Skupštine HDS-a i županijskih skupština. Neće biti državnoga skupa elektora, što i nije loše jer će se tako ostaviti više mogućnosti da svi elektori glasuju i da slobodnije, recimo bez utjecaja sa strane, glasuju i za pojedine liste. Jer dosadašnja praksa izbora zastupnika u Skupštinu HDS-a više je sličila vremenu Matije Korvina.

Moram zaključiti kako su ovi izbori ponovno u prvi plan doveli Savez Hrvata u Mađarskoj i oživili njegovu političku ulogu kao civilne organizacije u životu ovdašnjih Hrvata. Hoće li se ona iscrpiti danom održavanja izbora ili postoje naznake kako će Savez doista ojačati svoju društvenu bazu?

Mi već danas tražimo načine poboljšanja uvjeta rada, a i povišenja našega godišnjeg proračuna za svoje djelovanje kao najjače krovne civilne organizacije Hrvata u Mađarskoj. Evo, i sada mi obavljamo niz zadataka za koje naša organizacija nema dovoljno financijskog pokrića. Moralno smo ojačali, mogu zaključiti, ali bez novca ne možemo raditi niti obavljati ove zemaljske zadaće koje smo preuzeli i za koje imamo potporu našega članstva i u širokoj društvenoj sferi. Ako s naše liste ljudi dospiju u HDS-ovu Skupštinu, i u županijske skupštine, onda ćemo moći imati i više utjecaja na politiku HDS-a, više prava tražiti i kroz HDS provoditi svoje zamisli i programe. *bpb*

Skupština Društva Horvata kre Mure

Prema odluci predsjedništva Društva Horvata kre Mure, 25. kolovoza sazvana je skupština u sumartonski Seoski dom, prema ovome dnevnom redu: preinaka (modifikacija) statuta Društva, zadaće oko mjesnih manjinskih izbora, plan rada za drugo polugodište.

Na skupštinu su pozvani predstavnici svih pomorskih naselja u kojima je registriran dovoljan broj Hrvata za osnivanje hrvatske manjinske samouprave. Bili su nazočni Hrvati iz Belezne, Fičehaza, Kerestura, Sepetnika, Mlinaraca, Serdahela, Sumartona, Kaniže i Petribe, a odsutni su bili Bečehelci, Letinjani i Pustarčani. Ladislav Penzeš, predsjednik Društva, pozdravio je sve nazočne (40 osoba) i zamolio tajnika Tibora Dombajja da vodi sjednicu. Nakon prihvaćanja dnevnoga reda predsjednik je izvijestio o potrebi mijenjanja statuta, naime, za sada još vrijedi statut iz 1996. g. Nazočni su izviješteni o pojedinim točkama izmjene, u kojima je naznačeno plaćanje članarine, ispunjavanje pristupnice pri učlanjivanju, broj članova predsjedništva. Jedna od najvažnijih točaka je bila da se u statut uvede kako Društvo na manjinskim izborima daje preporuku osobama koje se kandidiraju na manjinskim izborima i da prema svojim mogućnostima posebno ili zajedno s drugom organizacijom postavlja županijsku i državnu manjinsku listu. Ponovno je trebalo birati i predsjednika, naime, u statutu se nalazi još ime Ivana Magdića, predsjednika iz 1994. g., međutim, on se nije prihvatio da potpiše prijavne listove za kandidaturu, stoga je trebalo registrirati i po dokumentima novoga predsjednika. Za predsjednika je opet izabran Ladislav Penzeš. G. Penzeš je naglasio kako se svatko ponovno treba registrirati kao član društva, naime, o točnom članstvu dokumenti nisu pronađeni. Obavijestio je nazočne da je Društvo Horvata kre Mure registrirano kod Područnog izbornog povjerenstva, pa prema tome ima pravo postaviti mjesnu, županijsku i državnu listu na manjinskim izborima. Prema prijedlogu Jože Takača za mjesne manjinske izbore najlogičnije je da listu predlaže Društvo Horvata kre Mure, jer lakše se rješavaju preporuke, njihovo ovjerenje. Nazočni su izviješteni i o tome kako mogu postati kandidati na manjinskim izborima, kakav obrazac (formular) trebaju ispuniti, kako ga trebaju ovjeriti s civilnom organizacijom koja ima pravo kandidiranja. Društvo je pripremlilo prijavne listiće, deset primjeraka po naselju, ali bude li više kandidata, mogu se tražiti i od bilježnika. Skupština je izabrala izborni odbor za provjeru kandidiranja. Njihovi su članovi osobe koje ne žele krenuti na manjinskim izborima: Gabriela Vlašić, Ida Bogardi i Bernadeta Blažetin. Predsjednik će administrativna pitanja pokušati riješiti u vrlo kratkom vremenskom roku. *beta*

Savjetovanje hrvatskih prosvjetnih djelatnika

U organizaciji Hrvatske državne samouprave, u Hrvatskom vrtiću, osnovnoj školi, gimnaziji i učeničkom domu Miroslava Krleže u Pečuhu 22. kolovoza s početkom u deset sati održano je savjetovanje prosvjetnih djelatnika.

Nazočne je pozdravio dopredsjednik HDS-a Čaba Horvath koji je u svome prigodnom slovu, između ostalog, naglasio važnost obuke hrvatskoga jezika i književnosti te pozvao hrvatske pedagoge da se aktiviziraju na predstojećim izborima za manjinske samouprave, i kao kandidati i kao aktivisti. Rad savjetovanja odvijao se putem plenarnoga predavanja i rada u sekcijama. Nakon svečanog otvaranja savjetovanja plenarno predavanje održala je voditeljica Glavnog odjela za narodnosti i etničke zajednice te jednakosti Ministarstva obrazovanja i kulture Anna Simon. Ona je izlagala na temu Novine u zakonskoj regulaciji javnog obrazovanja, s posebnim osvrtom na najvažnije zadatke narodnosnog obrazovanja. Posebno se osvrnula na najnovije promjene Zakona o javnom obrazovanju iz 1993. g., br. LXXIX. Govorilo se o povećanju obvezatne satnice, problemima financiranja malih i narodnosnih škola, o srednjoročnome planu razvoja manjinskog obrazovanja te o razvoju udžbenika i problemima izdavanja narodnosnih udžbenika. Nadležno ministarstvo, kazala je Anna Simon, osigurava sve potrebne uvjete i za usavršavanja i za dodatnu potporu narodnosnim ustanovama putem učeničkih i dodatnih kvota. Tako se i male škole (u kojima teče i nastava manjinskog jezika, te dvojezične škole) pomažu iz Ministarstva dodatnim sredstvima. Osigurana je i izdavačka djelatnost iako je izrada jednog manjinskog udžbenika znatno skuplja zbog maloga broja primjeraka u kojem se on tiska i prodaje.

Nakon plenarnoga predavanja rad se odvijao u nekoliko posebnih sekcija. U sekciji za odgajateljice polaznici su poslušali predavanje nastavnika plesa Andrása Mészárosa o narodnim plesovima i pokretnim igrama za dob od 3. do 6. godine, te imali priliku uvježbati elemente plesova i pokretnih igara.

U sekciji za učiteljice profesorica na Sveučilištu „Loránd Eötvös” Csilla Schiffer govorila je o smetnjama u učenju i učenju jezika.

U sekciji za nastavnike i profesore dr. sc. Irena Vodopija, profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku, umjesto predavanja, što se pokazalo iznimno korisnim, održala je seminar o metodama poticanja na čitanje. Naglasak je bio upravo na razgovoru, na dijalogu, kako bi radionica nastavnika i profesora u vrijeme krize čitanja razmijenila iskustva u radu s djecom, koja pod utjecajem televizije, računala i drugih elektronskih medija sve manje čitaju. Čitanje odnosno lekturu doživljavaju samo kao obvezu, kao nešto naporno i teško. Stoga je vrlo važno pobuditi njihovo zanimanje za knjigom i čitanjem, kao doživotnom aktiv-

nošću koja nam nudi spoznavanje novoga, ali jednako tako pruža estetski užitek i zabavu. Posebnu važnost čitanje ima s obzirom na dvojezičnu nastavu koja se odvija u našim školama. To možemo postići ponajprije razvijanjem kritičkog razmišljanja, različitim metodama i razgovorima o knjizi, autoru, zamislama i vrednovanjem djela, jer tijekom čitanja nije završen s čitanjem, nego promišljanjem onoga što smo čitali i izražavanjem o tome. Ovaj će susret nastavnika i profesora, zahvaljujući zanimljivom izlaganju i vođenju dijaloga profesorice Irene Vodopije, pridonijeti uspješnosti u praktičnom radu s djecom. A za kraj, kao zanimljivost iz knjige Danijela Penca, s naslovom *Od korica do korica, Uvod u čitanje i tajne teksta*, navodimo deset prava čitatelja, a ona su: pravo da ne čitamo, da preskačemo stranice, da ne dovršimo knjigu, da ponovno čitamo, da čitamo bilo što, pravo na zanos, da čitamo bilo gdje, da pabirčimo, da čitamo naglas, i pravo na šutnju. U sekciji za odgajatelje u domu voditeljica učeničkog doma Miroslava Krleže Marija Stanić vodila je razgovor na temu Održavanje discipline i organiziranje programa u učeničkom domu. U sekciji za ravnateljice ravnateljica Hrvatskog vrtića, osnovne škole, gimnazije i učeničkog doma u Budimpešti Marija Petrič bila je voditeljica nevezanog razgovora o aktualnim problemima u školi. Bilo je dosta zanimljivih i aktualnih tema. Voditeljica sekcije, ujedno i predsjednica HDS-ova Odbora za obrazovanje, naglasila je potrebu usavršavanja hrvatskih stručnjaka i ne samo onih koji se bave hrvatskim jezikom i književnošću već i onih koji realne i ine predmete predaju na hrvatskom jeziku (matematika, fizika, geogra-

Anna Simon

fija, povijest ...). Usavršavanje takvih pedagoga nije riješeno premda postoji potreba i za takvim vidovima usavršavanja. Mnogo se razgovaralo o maturi i novim maturalnim zahtjevima, izraženo je nezadovoljstvo načinom sastavljanja maturalnih teza pismenog i usmenog dijela mature. Zaključeno je kako su zadaci neprikladni i dojam je kako u svezi s tim nisu u dostatnoj mjeri konzultirani djelatnici hrvatskih gimnazija. Bilo je mnogo riječi i o djelokrugu rada Državnoga manjinskog savjeta za školstvo. Posebno je kao problem istaknuto pitanje narodopisa kao maturalnog predmeta i nedograđenosti toga problema. Narodopis, koji bi trebao biti najprivlačniji maturalni predmet, u narodnosnim školama postao je pravi bauk i jedan od najtežih maturalnih predmeta. Greške treba što prije uočiti i ispraviti ih. Iskršava i problem zemljopisa kao novoga maturalnog predmeta na visokom stupnju mature. Ni sami kriteriji provjeravanja u usmenom dijelu mature i njihova razrada ne zadovoljava; nedostaje veća zastupljenost objektivnoga provjeravanja. Trebalo bi raditi na tome da odbori na visokome stupnju mature budu sastavljeni tako da jedan član bude iz dane škole, a druge dvije osobe sa strane, te kad dođu od strane nadležnih zamolbe o tim pitanjima, neka se rečeno uvede kao zahtjev.

Branka Pavić Blažetin

Intervju

Miško Horvat, poglavar Gornjega Četara O jubilarnoj svetačnosti i od utiski Ugarske revolucije 1956.

Svako gradišćansko selo je pogodjeno od Ugarske revolucije, 1956. ljeta u tom smislu da su se masovno gibali mladi prema hataru. Danas, vjerujem, teško bi našli familiju čiji kotrigr, jedni, ne bi se bili odselili prlje pedeset ljet u mirniji dio svita, i ne bi bili napustili ovu kiselu, od retorizijov glasnu državu. U minuli dani, kada je još i ugarska vlada samo nek pri planu za svetačnost okrugle obljetnice Ugarske revolucije, u jednom malom južnogradišćanskom selu dostojno su se spominjali veliki seoski zgubitak i bolnu točku hrvatsko-ugarske sudbine polag hatara. S Miškom Horvatom, prvakom Gornjega Četara, smo razgovarali o nevolji, povijesni pljuska dotičnoga ljeta, a i o tom očekivanju kojim je bio pripravan Gornji Četar ponovo u se primiti negda zdavno otrgnute sine i kćeri.

Razgovor vodila: Timea Horvat

Zašto je ćutilo vaše selo da mora još u ljeti, ispred svih oficijelnih svetačnosti, napraviti takov spomen-dan?

– U pedesetimi ljeti kad je došla do nas revolucija, pri nas su jur ljudi meru rashitano živili. Bilo je kih 50 ljudi ki su po svem orsagu pohadjali, kot su mogli reći „furoši”, ki su se selili svaki drugi tajedan drugamo da si varšto zaslužu, za kruh. Iz ovoga maloga sela, koje je u to vrime brojilo 750 stanovnikov, je prošlo već od 210 ljudi, ravno još 1956. ljeta. Bili su ki su prlje prošli, ki za tim ljetom, ali vik nek dvama-trimi. No, ovako čuda ljudi najednoč nigdar ni prošlo. To nij bila nesrića, nek jedna katastrofa. I zato jer to su bili mladi, svi skoro od 40 ljet mladji. Znam za takove žene ke su bile blizu 50 ljet, ali bilo je i takovoga diteta ko je nek četire misece imalo. Sad ako to velim da ja sam bio onda uprav 18 ljet star, ki smo ovako stari bili izmed tih, množina je prikprošla. Sad živimo sve skupa nek sedmimi, ja sam samo u Vugerskom, drugi su svi vani ostali. Iz naše družine su prošli van petimi, a i to ni malo. I brat moj je rekao: „Morebit bi bolje bilo ostati doma, mer bi bio imao bar tovaruše”. Ovo što smo mi sada organizirali, na ovo sam ja već ljude čekao, ali ako je sad ovako, moramo nek ovako primiti. Ali ti ki nisu sad došli, morebit su zamudili jednu veliku priliku da bi se mogli najti sa svim svitom ki su svoj žitak našli u Novom Zelandu, Argentini, Švedskoj, Engleskoj, Švicarskoj. Najvećimi su došli Četarci iz Švicarske.

Vi kot predstavnik sela zato sprohadjate s kojim zemljakom što se zgoda u tudjini?

– To je istina da mi za svakoga ispitujemo da kudaj i kako živi, kako mu vrime ide. Veselimo se tomu ako im dobro ide i ćudamim bolje ide nek kad bi bili doma ostali. Oni i domaće pomažu, kot recimo i mene moji brati. Kad su četarsku crikvu ovde ponovili, kako je rekao crikvenjak, oni ki su vani, oni su mogli dupljastu financijsku pomoć poslati za djela na našoj crikvi. Lipo smo im zahvalili i svi mi znamo da crikva danas i zavolj njih izgleda onako kako izgleda. Kargdo, ako vani trefi umriti pak dostanemo poruku, četarski zvon će njegovu dušu sprohadjati karkade ga zakapaju po svitu. Polag toga zato i to moram reći da u kancelariji u matični knjiga su dost oblaki otprti za ke znamo da su se ovde narodili, a dalje ništ. Ako gdo otpre tu knjigu, misli po imenu da je gdo još živ, a gor ni već med živimi, samo mi ne znamo za to.

Kad ste rasposlali pozivnice na svetačnost, jeste dobili kakove negativne reagacije?

– Ne smimo zabiti da med onimi ki su van-prošli 1956. ljeta, za godišćedan je naša država donesla takov zakon da su im sve zeli: hižu, grunat. Onako im je prošlo sve, kot kad bi im to bio gdo ukrao. Dobili smo onakovu poruku od Američkih Držav, kot kad bi se bili bojali domom dojtji. Ovde je bio jedan ki je takovu poruku poslao: „Sada kako, u skupščini nas kanite uloviti?” Pak onda se i ja pitam, zašto nimaju ufanja u Vugarsku domovinu? No, nismo mi krivi da je takovih glasov u Ameriki, iako smo člani Europske unije, dilniki smo NATO-a, i ne znam što još sve, zano bi još nek morala misao drugačija biti, ne? Ne nek ovde nas za ništvrindnjake gledati ...

Razočarani ste ...!

Pravoda sam. Nisam zadovoljan ni s Ame-

rikom, ne, jur od 1956. ljeta. Odonda ćutim da su nas jako kanili. Osamnaest ljet sam bio star i sam poslušao Radio Europu pak sam mislio da će nas oni ovdekar očuvati, a ostavili su nas u lokvi, rekši: skrbite se. Zato sam jur onda mislio, ako si nećeš sam pomoć, oni neće ćuda. Kad sam prošao u savjet djelati, moja braća još i materi nisu hteli pisati sedam ljet dugo. Doklje im ona nij napisala: „Ako se nećete preobrnuti, zatajat ću da ste mi dica”. Došli su domom pogledati što je, pak brat koji je deset ljet stariji od mene, me za oprošćenje prosio. I njim nij bilo lako, a i nam ne. Nek njim su ondekar pamet zamutili pak su mislili da to je čisto tako kako su im u Ameriki rekli. A ja ću to reći, siromaštvo nij sramota, nek ni povoljno!

Suprot toga, zato je ova svetačnost bila jako ganutljiva po mnogi mišljenji, a svakako i jedinstvena jer Gornji Četar je prvi med prvimi nariktao svečevanje za 195. ljetu ...

– Za to moramo zahvaliti cijelomu selu, kad svi su Četarci složni bili u tom da se ovo mora držati. Pokidob samouprava nima pinez, bilo je takovih ki su nam jako čuda pomagali pinezno, a dostali smo od sponzorov, dobrovoljnikov jako-jako čuda pomoći. Lovci su dali divljega mesa, a bilo je takovih ki su nam dali gotovih pinez, a poljoprivredna zadruga sto litarov

vina, pak onda ovako kad se daje, sve nam ide laglje. Zato svim hvalimo još jednoč ki su karkakovu pomoć dali i sami su došli polipšati ove dane da smo mogli skupa slaviti i u Gornjem Četaru.

Hrvatski dan u Kalači

Sjećanje na biskupa Antunovića, jačanje vjere i nacionalne svijesti

Od 2001. postalo je tradicijom da se bački Hrvati svake godine potkraj kolovoza okupljaju u Kalači povodom spomen-dana biskupa Ivana Antunovića (1815. – 1888.). Tada je duhovnom vođi i preporoditelju podunavskih Hrvata povodom 125. obljetnice imenovanja za naslovnog biskupa, u okviru velike svečanosti s hrvatskom misom i prigodnim programom, 8. svibnja postavljena spomen-ploča na nekadašnjoj kanoničkoj kuriji, danas nadbiskupijskoj riznici.

Ove je godine svečanost održana u nedjelju, 27. kolovoza, a već po običaju, ona je započela u kalačkoj katedrali s hrvatskom misom koju je zajedno s nekolicinom župnika hrvatskih naselja u Bačkoj predvodio velečasni Ladislav Bačmai, seksarski župnik. Uz njega su sudjelovali fra Ivan Holetić iz Subotice, santovački župnik Imre Polyák, njegov pomoćnik Zsolt Retkes i dušnočki župnik István Kistamás. Okupilo se tristotinjak vjernika iz većine bačkih hrvatskih naselja – Bačina, Dušnoka, Kalače, Baje, Santova, Kačmara, Gare, Aljmaša i drugih – pa je velebna katedrala ispunjena do posljednjega mjesta. Misa je pak uljepšana pjevanjem Crkvenoga pjevačkog zbora iz Santova u pratnji župnoga kantora Zsolta Siróka.

„Danas se hrvatski uči u školama, a u obitelji, među sobom naša djeca razgovaraju mađarski. Moramo se truditi da ne samo imenom već i srcem i jezikom budemo Hrvati”, ovim je riječima vlč. Bačmai u svojoj prigodnoj propovijedi pozvao okupljene bačke Hrvate na očuvanje nacionalne i vjerske svijesti. Svojom nazočnošću svečanost su uveličali predsjednik SHM-a Joso Ostrogonać i konzul-savjetnica generalnoga konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu Vesna Njikoš Pečkanj. Nakon mise upriličeno je i prisjećanje na preporoditelja bačkih Hrvata, biskupa Ivana Antunovića ispred ulaza zgrade nadbiskupijske riznice. Okupljenima se tom prigodom obratio dr. Ivan Vacić iz Baje, istaknuvši značenje biskupa Antunovića koji nas je zadužio svojim djelom i životom, prisjetivši se štovatelja i velikog poznavatelja njegova djela, pokojnog Lazara Ivana Krmpotića, zaslužnog za oživljavanje uspomene na život i djelo Ivana Antunovića. Života i djela biskupa, pisca, izdavača novina i autora niza članaka u onodobnim listovima, radi jačanja narodnog i vjerskog identiteta svojih sunarodnjaka, Ivana Antunovića prisjetila se Angela Šokac Marković, predsjednica Bačkog ogranka Saveza Hrvata u Mađarskoj. Nakon prigodnih riječi položeni su vijenci kod spomen-ploče, a sudionici Hrvatskoga dana druženje su nastavili u podrumu kalačke župe uz pjesmu i ples, te domjenak i kapljicu dobrog vina. Okupljene je zabavljao TS „Tanac” iz Pečuha u organizaciji učiteljice Vesne Velin. Bariša Dudaš, jedan od glavnih organizatora Hrvatskoga dana u Kalači, okupio je oko sebe dvojicu crkvenih općinara središnje kalačke župe, pa su mu pomagači bili Ivan Hortobađi i

Ladislav Sabo, te Marija, Ivo i Mirko Harangozo, koji će se skupa kandidirati na mjesnim izborima za hrvatsku manjinsku samoupravu. Kako saznajem, treću ili četvrtu godinu zaredom oni su domaćini i organizatori Hrvatskoga dana u Kalači, koji se priređuje potporom Bačkog ogranka SHM-a. Izbori za hrvatsku samoupravu u Kalači održat će se prvi put, a na birački popis uzeto je 115 Hrvata, što i nije konačan broj Hrvata u Kalači. Ne nedostaju ni planovi, pa prema tome ističu se želje, koje zalaganjem hrvatske samouprave mogu postati stvarnost.

„Željeli bismo na mjesnoj televiziji pokrenuti hrvatsku emisiju, organizirati prelo i tečaj hrvatskoga jezika. Svakako ćemo očuvati i tradiciju Hrvatskoga dana, a nadamo se da će ubuduće biti još bolja organizacija i bogatiji program – ističe Bariša Dudaš.

Vlč. Ladislav Bačmai prvi put u Kalači bio je prije godinu dana, bilo mu je lijepo, a o svojim dojmovima kaže: „Kalačka katedrala bila je prepuna, nadam se da su sve bili Hrvati, a to ulijeva nadu da i mladi osjećaju pripadnost hrvatskome narodu. I starije sam pozvao da ne samo čuvaju i njeguju svoju vjeru, jezik i običaje nego sve predadu svojoj djeci i unucima. Jer očuvati svoj jezik, nacionalnost i kulturu isto su tako važni kao i vjera.” Kao velik štovatelj biskupa Antunovića i njegova djela, pokojni mr. Lazar Ivan Krmpotić uz ostalo je napisao: „Za nas, pripadnike hrvatske nacionalne manjine na ovim prostorima, Antunovićevo djelo treba biti izvor nadahnuća da bismo učvrstili svoj vjerski i narodni identitet.” Na najbolji način tome pridonosi upravo Hrvatski dan u Kalači.

Tekst i slike: S. Balatinac

Prekogračni projekti

U gradu Šiklošu 25. i 26. kolovoza ostvarivao se program iz Interreg-projekta III/A pod nazivom „S obje strane Drave“. Prvoga dana brojnih programa nakon konferencije održane u Gradskoj kući kojoj su sudjelovala izaslanstva gradova uključenih u projekt: Sopje, Slatina i Donji Miholjac te Barča, Siget, Šeljina i Šikloš, slijedio je nastup KUD-ova na trgu ispred šikloške tvrđave u kojem su nastupili, uz goste iz Sigeta i Šeljina, i hrvatska društva, tako harkanjski Mješoviti pjevački zbor, domaćini Ženski pjevački zbor Semarkuše uz pratnju orkestra Orašje te KUD Franjo Ebling iz Svetog Đurđa. Nakon programa mogla su se kušati jela sa žara i pečena prasetina mjesnih ugostitelja, a da bude i hrvatskog ugođaja, pobrinuo se orkestar Orašje. Istoga dana navečer u šikloškoj tvrđavi koncert je imao poznati hrvatski pjevač Vlado Kalember, a sutradan je u Šiklošu bilo više nego dobro. Nagrnuli su tamo svi oni koji su imali vremena za zabavu i druženje, kuhao se pileći paprikaš u više od pet stotina lonaca, bila je to prava šikloška veselica koja polako prelazi granice.

Gradovi prijatelji Šikloš – Donji Miholjac

Eduard Šrajer

Veze između grada Šikloša i Donjeg Miholjca već su dugogodišnje, a o današnjoj suradnji upitali smo gradonačelnika Donjeg Miholjca Eduarda Šrajera koji je nazočio i Hrvatskom danu u Šiklošu, priređenom 25. kolovoza.

U sklopu Inetrreg-

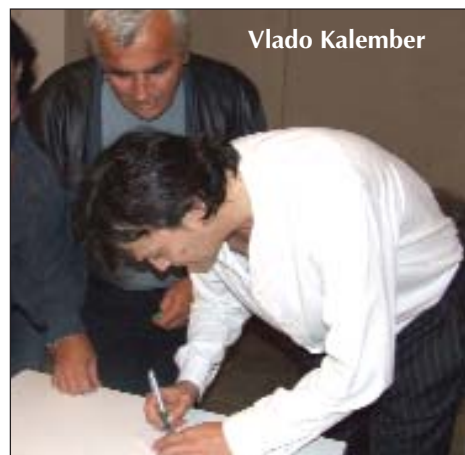
projekta III/a izaslanstva i KUD-ovi iz Donjeg Miholjca, Slatine i Sopje borave dva dana u Šiklošu, sudjeluju programima koji se ostvaruju putem projekta „U dolini rijeke Drave – s obje strane Drave“. Među programima je i program Hrvatskog dana, konferencija, te Festival pilećeg paprikaša ... Radi se o projektu razvoja kulture i turizma koji spada u takozvane zrcalne projekte. Ono što se konkretno događa već godinu dana, to su zajedničke kulturne priredbe e u Sigetu (kao pokretaču svega), Barči, Šeljini i Šiklošu te u

Donjem Miholjcu, Slatini i Sopju. Pozivaju se uzajamno kulturno-umjetnička društva, pa i danas ovdje nastupa KUD Franjo Ebling iz Svetoga Đurđa, prigradskog naselja Donjeg Miholjca. Isto tako KUD-ovi iz ovih gradova sudjelovali su Miholjačkom sijelu, a sudjelovat će i rakitovačkoj Zlatnoj berbi. U svakom od tih gradova predviđa se postaviti prigodan umjetnički kip. Tako će se u Donjem Miholjcu podići spomenik Ladislavu Majlatu, mađarskom plemiću koji je živio u Donjem Miholjcu i čija ličnost povezuje hrvatski i mađarski narod. On je izgradio miholjački dvorac i bio velik darovatelj. Radi se na mnogim projektima i želi se sudjelovati u izgradnji biciklističkih staza koje bi povezi-vale jednu i drugu stranu rijeke Drave.

„S obje strane Drave“ i Hrvatski dan u Šiklošu

U sklopu projekta „S obje strane Drave“, 25. kolovoza u šikloškoj tvrđavi nastupio je poznati hrvatski pjevač Vlado Kalember. Premda je kasnio sat vremena, oko osam stotina gledatelja nestrpljivo ga je čekalo te pjevali skupa s njim hitove Srebrnih krila. Na sceni mu se priključio i šikloški gradonačelnik Janoš Marenčić.

„Najviše sam se iznenadio 1991. g. kada sam došao na mađarsku granicu na kojoj je bila strašna gužva, i mađarski policajac dođe k meni, gleda moju putovnicu i kaže: Vlado Kalember. Ne znajući hrvatski, govori mi mađarski, i ja sam razumio toliko da govori o Srebrnim krilima i našim pjes-

Vlado Kalember

mama. Bio je to svojevrsan događaj kada sam shvatio kako usprkos jezičnoj prepriči naše su pjesme bile i te kako poznate u ovome pograničnom dijelu Mađarske. Nas su mnogo slušali i izvan prostora tadašnje Jugoslavije, u Rumunjskoj, Bugarskoj, a i ja sam imao sam sreću da, zahvaljujući Hrvatima kojih ima diljem svijeta, nastupam i pjevam po cijelome svijetu. Danas najčešće nastupam po Hrvatskoj i Sloveniji.

Ne sviram mnogo starih pjesma jer publika, na svu sreću, zna i podosta novih pjesma, i pokušavam svoje nastupe temeljiti na novim pjesmama. Ovdje sam imao tu teškoću da gledateljstvo ne poznaje toliko moje nove pjesme, pa smo svirali puno starih pjesama koje s orkestrom nismo davno svirali. Veoma je dobro ispao i zajednički nastup sa šikloškim gradonačelnikom Janošem Marenčićem koji je velik obožavatelj Srebrnih krila i njegovih pjesama. Danas sam jako sretan jer postao sam otac, i ovo je moj prvi nastup nakon sinova rođenja. Danas su na sceni sa mnom bili članovi Orkestra Kometa iz Čakovca koji mene prati otkad sam prestao svirati sa Srebrnim krilima. Mi smo skupa već 18 godina, a za to vrijeme promijenili su se samo gitarist i bubnjar. Veoma se dobro slažemo. U jednoj godini imamo stotinjak nastupa, i to je dosta velik broj. Sada radim na novom CD-u koji će izaći ove zime” – izjavio je nakon koncerta u Šiklošu za naš tjednik Vlado Kalember.

(pfb)

„Semarkuše“

Objavljena antologija suvremenoga hrvatskog pjesništva

„Utjeha kaosa”

Početak kolovoza ove godine objavljena je antologija suvremenoga hrvatskog pjesništva „Utjeha kaosa” koju je sastavio pjesnik i kritičar Miroslav Mićanović, a objavila Zagrebačka slavistička škola. U izbor su uvrštena 33 pjesnika koji su od 1995. do 2005. tiskali bar jednu pjesničku zbirku. Kako napominje u bilješki književni teoretičar Krešimir Bagić, „Utjeha kaosa” pouzdan je vodič kroz tematske, stilske i poetičke rukavce hrvatskoga pjesništva u zadnjih deset godina. Po njegovim riječima, antologičar je svjesno odstupio od u nas uvriježene prakse da umjesto antologije ponudi panoramu sa stotinjak imena odnosno da suvremenima tretira i tekstove koji su tiskani prije četiri ili pet desetljeća. „Mićanovićevo je čitanje i razumijevanje suvremenoga hrvatskog pjesništva, onako kako je prezentirano u ‘Utjehi kaosa’, utemeljena kritička snimka koja će nesumnjivo biti jedno od ključnih uporišta svih budućih čitanja recentnoga pjesništva”, napominje Bagić, književnik i voditelj Katedre za stilistiku na zagrebačkome Filozofskom fakultetu. U antologiju su uvršteni Ivan Slamnig, Danijel Dragojević, Arsen Dedić, Zvonimir Mrkonjić, Nikica Petrak, Boris Maruna, Mario Suško, Luko Paljetak, Ivan Rogić Nehajev, Slavko Jendričko, Vesna Biga, Milorad Stojević, Milko Valent, Branko Maleš, Gordana Benić, Igor Rončević, Sead Begović, Anka Žagar, Mile Stojić, Branko Čegec, Kemal Mujčić Artnam, Delimir Rešicki, Krešimir Bagić, Miloš Đurđević, Božica Zoko, Damir Šodan, Miroslav Kirin, Drago Glamuzina, Tomica Bajsić, Ivica Prtenjača, Tvrtko Vuković, Tatjana Gromača i Ivana Bodrožić. Antologija će biti predstavljena u Dubrovniku na ovogodišnjoj Zagrebačkoj slavističkoj školi, koja se održava od 21. kolovoza do 2. rujna. U dvije večeri u palači Sponza sudionicima Škole, iz 25 zemalja, Dubrovčanima i gostima stihove će čitati osmero autora – Luko Paljetak, Nikica Petrak, Zvonimir Mrkonjić, Arsen Dedić, Delimir Rešicki, Branko Čegec, Ivica Prtenjača i Ivana Bodrožić.

Iz jugoslavenskih dokumenata o revoluciji 1956.

Kádáru je Tito pružao podršku

Na Brijunima dogovori između 2. i 3. listopada 1956. godine imali su maratonski karakter, a suglasnost je postignuta putem dogovora. Tito je pristao na vojnu intervenciju Sovjeta, a ne i na rumunjsku, koji su se vojnom silom također htjeli umiješati u tijekove mađarske revolucije. Zanimljivo je da je jugoslavenski veleposlanik u Moskvi Mićunović svoje zabilješke pripremio i dovršio 6. listopada, a kao što i sam navodi, neki su mu detalji i promakli. Iz nekih drugih dokumenata, uostalom i sam Hruščov poziva se da za vrijeme tih dogovora Tito je rekao: ako oni (Rusi) neće intervenirati, onda će Jugoslaveni. Naravno, potaknuto je i pitanje tko da bude na čelu nove mađarske vlade. Tito je bio za Jánosa Kádára, dok Hruščov predlagao Ferenc Múnya.

„Tito kaže da smo mi pratili razvoj u Mađarskoj s najvećom pažnjom. Revolt i pobuna naroda je uslijedio kao eksplozija nezadovoljstva na politiku Rakošija i grješke i grijehe iz prošlosti. Da je pravodobno poduzeto što se moralo poduzeti, izbjegao bi se ovakav razvitak i ovo što sada imamo. Naš stav prema Nagyevoj prvoj vladi, budući da je Kadar smijenio Gereu, mi smo iznijeli u poruci-pismu koje je Tito uputio Mađarima. (Hruščov i Maljenkov kažu da se oni slažu sa sadržajem Titova pisma, spominju deklaraciju Vlade SSSR-a od 30. listopada koja je u istom smjeru i kojom su podržali u osnovi Imre Nagya.) (...)

Hruščov odmah iznosi da imaju i prijedlog da vladu čine Ferenc Minih, biv. mađarski ambasador u Moskvi (bio je prije pobune naznačen za ambasadora u Beogradu). Tu je i Kadar. Hruščov pita što mi mislimo. Tito se raspituje tko je Minih, Ranković spominje nedavne susrete s Minihom, zatim ga se dobro sjeća i drug Tito. Jugoslavenski drugovi odmah kažu da je najbolje da novu revolucionarnu vladu sastavi Janoš Kadar, a ne Minih, iako iznose da ne znaju dovoljno ni jednog ni drugog. Tu je odlučujući fakt da je Kadar bio pod Rakošijem zvjerski proganjen i mučen u zatvoru, a zatim nekoliko godina na robiji, a Minih nije. Rusi su očividno za Minih, no ne protive se, usvajaju naše razloge. Hruščov pita kako bi se vlada nazvala. Tito odgovara da bi se mogla zvati revolucionarna vlada radnika i seljaka, ili nešto slično tome. Hruščov lako prihvaća i slaže se.

Tito kaže da mnogo zavisi od toga kakav će biti program nove vlade. To isto ponavlja u Kardelj i Ranković. Iz primjedbi Jugoslavena izlazi da bi nova vlada morala oštro i kategorički osuditi politiku Rakošija i Gereu i prošlost u cjelini koja je dovela do svega ovoga i da je jedan konkretan program na liniji demokratizacije, radničkih savjeta itd.

Hruščov i Maljenkov se slažu. (...)

Kada (je) bilo govora o nesigurnosti oko

kadrova, naši drugovi zaključili (su) da Kadar Janoš treba da zna mađarske kadrove najbolje i da treba njega pitati i poslušati. Rusi (su) i to prihvatili. (...)

Prelistavajući neke listove, drug Tito čita glasno izjavu Kádára o tragičnom razvoju događaja u Mađarskoj gdje se Kadar boji da će propasti socijalizam i radnička vlast u Mađarskoj. Hruščov kaže za Kádára „molo-dec”. Tito priča kako je Kadar bio maltretiran u zatvoru za vrijeme Rakošija. Između ostalog desila se i takva brutalnost da je u policiji prigodom istrage Farkašev sin p.... Kádáru u usta kad je vezan ležao na podu. Maljenkov i Hruščov utučeni ponavljaju: svoloč.

Ranković iznosi da je na njega Kadar koji je bio u sastavu delegacije Partije mađarskih radbenika (od 17. do 22. listopada 1956. godine – opaska autora) ostavio dobar dojam, uspkros tome što se moglo zapaziti da je utučen zbog svega što je proživio za vrijeme Rakošijeve vladavine.” (Tekst smo ijekavizirali i pohrvatili – opaska autora.)

Đuro Franković

Trenutak za pjesmu

Ivica Prtenjača

Kišobran

Gdje s njim?

Ako se sad ovako mOKAR
naglo otvori u stanu,
bacit će kapljice i na ogledalo u
hodniku, i na tog smiješnog čovjeka
koji se
uporno ne snalazi
kad se zajedno s njim
provuče i nešto neba koje svakako
ovdje ne pripada.

U kadu?

U nekakvu kantu? Ili gdje?
Odlučujem da će se nebo ovaj put
ipak iscijediti u moju kadu, volio bih
da mi to
postane
navika
umoran sam od svih tih načina
na koje me običnost
plaši.

Znam da bih trebao pustiti tijelo, ruku,
da to učini sama,
da sama baci nebo u kadu,
ali što tijelo zna o nebu,
i to mokrom,
ne prestaje me zbunjivati
želja da nebu bude
lijepo u mom stanu.

Iz povijesti hrvatskoga tiska u Mađarskoj

Posjet garskoj pošti

Rukovodilac mjesnog Poštanskog ureda, gospođa (rekli su nam da je pred penzijom), unatoč pristojnog umoljavanja na blic-razgovor, nije najljubavnije primila suradnika našega tjednika. Činilo nam se da je gospođa u neku ruku bila iznenađena što smo tek onako „ad-hoc“, bez ikakvog najavljanja banuli u ured. Čak je bila revoltirana što smo imali hrabrosti da je upitamo za jedan veoma važan problem koji interesira sve nas pa tako i mjesni bunjevačko-hrvatski živalj, pitanje dolaska, odnosno pretplate na „Hrvatski glasnik“ u Gari. Pozivala se i na to, kako danas neki tako reći nadrinovinari ulaze u poštanske urede a da za to nemaju ni dozvole, te kako je ona popustljiva, istina – onako s nogu – ipak je primila jednog legalnog člana Saveza mađarskih novinara. Naime, načuli smo da je baš zbog nedobivanja novoga tjednika bilo izvjesnih reklamacija čak i na pošti. Najzad, kada smo joj pokazali i novinarsku legitimaciju, bili smo udostojeni, gospođa je progovorila.

– Naš ured nije do sada od budimpeštanskog Novinskog izdavačkog poduzeća dobio nikakve pakete koji bi sadržali (pokazali smo joj novi tjednik) „Hrvatski glasnik“. Tako sam upoznata da je gospođica EVA ZORIĆ jedna od mjesnih organizatora i rasturivača za pretplatnike bivšeg tjednika „Narodnih novina“. U Gari je na taj list (nisam sigurna u brojke) bilo do sada pretplaćeno oko 50-60 osoba. Istina da su pretplatnici Narodnih novina dolazili kod nas reklamirati. Pozvali smo županijski Novinski izdavački ured, gdje su nam priopćili da su „Narodne novine“ bez pravnog nasljednika prestale, i zbog toga treba da se pretplatnicima vrati novac. To je dakle kod nas i učinjeno – informirala nas je šefica seoskog Poštanskog ureda.

Na pitanje, da li joj je poznata naredba objavljena 21. svibnja (maja) u „Poštanskom izvještaju“, točnije u 21. broju i njegovoj 348. stranici, gdje se kaže da je Mađarska pošta dužna primiti pretplatu upućenu u svrhu dobivanja „Hrvatskog glasnika“.

- O takvoj uredbi nisam čula. Naš odgovornik za listove je momentalno na odmoru. Kada se bude vratio, skrenut ću mu pažnju na to pitanje. Ali trebam reći da mi od kečkemetskog Novinskog izdavačkog ureda nismo dobili nikakav nalog ili instrukciju u vezi s tim listom. Inače, ukoliko se pretplatnici budu javljali i s njihove strane iskrsnu zahtjevi da bi se pretplatili na „Hrvatski glasnik“, mi ćemo nove pretplate naravno akceptirati, odnosno primiti – rekla je na kraju dosta mučnoga blic-razgovora gospođa Pokomi.

(Hrvatski glasnik, 5. rujna 1991., br. 19)

Radi se o poznatom sviraču koji već niz godina radi kao nastavnik glazbe u raznim školama, kulturnim središtima više naseља. To je primaš Joška Kovač, koga poznaju diljem Mađarske, a i u inozemstvu.

Rođen je u Kuljektu (Kölked) 27. kolovoza 1943. godine. Odrastao je u velikoj obitelji u Lančku. Otac mu je bio također svirač, a i dva njegova brata svakodnevno su se bavila svirkom. Mama mu je rodom iz Rumunjske. Bila je kućanica. Čika Joška je već sa šest godina svirao kontrabas, a s osam godina prvi put je s orkestrom Tončike Kovača svirao na svadbi. Svirali su i na raznim priredbama, balovima, a nije bilo ni svinjokolje kamo nisu bili pozvani.

Godine 1963. Joška Kovač otišao je u vojsku. Zatim je pohađao glazbenu školu u Pečuhu, i to smjer za gitaru i bas. Zahvaljujući dugogodišnjem radu, poslije je imao prilike svirati sa članovima poznatog orkestra Sándora Rácza u uglednome pečuškom Nádor. Kao prvak škole, diplomirao je 1969. g. Iste se godine oženio. Svirao je širom svijeta u raznim lokalima, restoranima i na luksuznim brodovima. Prošao je Norvešku, Dansku, Švedsku, Ameriku, Njemačku i široko područje bivše Jugoslavije. Zatim se vratio u Pečuh, gdje počinje svoj 20-godišnji rad u tada poznatom restoranu Olimpia. Istodobno je

Svirkom kroz cijeli

zabavljao goste u Harkanju, Budimpešti.

Na poziv Milana Ružina, ravnatelja Pečuške hrvatske škole, 1984. g. započinje svoj pedagoški rad. Osim toga predaje i u raznim hrvatskim naseljima: u Salanti, Vršendi, Lukovišću, Martincima, Kašadu, Mohaču, Šeljinu. Tada je izdao svoju kasetu pod naslovom „Evo banke“.

Ima tri sina. Od njih se dvojica također razumiju u glazbu. Kao što mi je gospodin Joška ispričao, osim na sinove, on je ponosan i na svoje učenike koji su postigli uspjehe u glazbenoj karijeri. Tu je spomenuo: članove orkestra Veseli Udvarci, Badel, Podravka, Orašje, Baranja, Vizin, a i članove tamburaškog orkestra iz Mohača. Inače, on je više tisuća mladića naučio na osnove prekrasne tamburaške glazbe. Kaže da je velik uspjeh među učenicima postizao svojom iskrenošću, posebnim stilom nastave. Djeca su uvijek znala da na njega mogu računati i u uspjehu i teškoćama, makar to bili privatni problemi. Joška Kovač bio je pravi pedagog koji je obožavao djecu. Otkrio mi je tajnu da još i dandanas sanja bivše učenike Hrvatske škole u Pečuhu. „Kada sam na proljeće ove godine otišao u mirovinu, bivši i sadašnji učenici te kolege priredili su mi prekrasnu oproštajnu svečanost. Nije mi bilo lako ostaviti školu“, rekao je. Mirovina za gospodina Kovača ne znači konačan prekid s glazbom, naime, ima još nekoliko mladih tamburaša u Salanti i Šeljinu koji od njega žele naučiti sve ljepote hrvatske tamburaške glazbe.

„Kada bih sve započeo iznova, ne bih ništa mijenjao. Za mene glazba, glazba i glazba znači život“, rekao je gospodin Joška Kovač na kraju našeg razgovora.

Renata Božanović

Bogatstvo ...

Četvrti razred u petrovskoj školi 1955./1956. ljeta sa školnicom Gabrielom Nagy-Piri

Čavoljci u Baji i Sentivanu

Dječja plesna skupina iz Čavolja, koja djeluje pod okriljem Hrvatske manjinske samouprave, u subotu, 26. kolovoza, prijepodne nastupila je na Festivalu retardiranih osoba u Baji, povodom 25. godišnjice bajske i 15 godišnjice južnoalföldske regionalne udruge. Na otvorenoj pozornici na Petőfijevu otoku, u programu s početkom u 10 sati čavoljska su djeca, pod vodstvom voditeljice društva Zite Ostrogonac Kiss, s velikim uspjehom prikazali bunjevačke plesove – obavijestio nas je Stipan Mandić, predsjednik Hrvatske samouprave. Kako reče, istoga dana popodne dječja i odrasla plesna skupina nastupile su i na Danu sela u susjednom Sentivanu u pratnji Orkestra „Čabar“ iz Baje, koji je od 19 sati svirao i hrvatsku plesačnicu, a lijepo je bilo vidjeti da se u ples uključio i veći broj mještana.

Tekst: S. B.
Foto: Ákos Péli

Dječja i odrasla bunjevačka plesna skupina na Danu sela u Sentivanu

BAČINO – Bačinska Hrvatska manjinska samouprava u petak, 8. rujna, na blagdan Male Gospe, povodom župnoga proštenja, organizira već tradicionalnu misu na hrvatskom jeziku. Misu koja počinje u pola 11 služit će župnici Stipan Janošić iz Kačmara, Ivan Ivo iz Kalače i đakon Ladislav Sabo, svi racki Hrvati rodom iz Bačina. Misu će uljepšati Crkveni pjevački zbor iz Santova – izvijestio nas je predsjednik hrvatske samouprave Franjo Anišić.

Pedeseta obljetnica Ugarske revolucije i spravišće iseljenikov

1956. u četarski duša i spominki

„1956. je revolucija ljudskoga dostojanstva, prez kojega je moguće živiti, ali vridno nij!” – citirao je Istvána Bibóa prilikom svojega predavanja visokoškolski profesor Attila Katona na četarskoj svetačnosti. Od njega smo još doznali da od novembra 1956. do marcijuša 1957. ljeta iz Ugarske je prošlo 190 jezero ljudi, a iz Željezne županije kih 7500 stanovnikov. Iz ove županije seljaci su najvećimi „s nogom glasali” i ostavili su za sobom domovinu. Po referentovoj riči, Željezna županija je takorekuć tiho doživila vrime revolucije, ali do današnjega dana nij objavljena nijedna monografija, zbornik podatkov, zbirka zviranjkov koje bi mogle pošteno obuhvatiti županijske zgoditke za vrime Ugarske revolucije.

Dotično ljeto je bilo i u naši gradišćanski seli sudbonosno jer zavolj otvaranja granic mnogi mladi su si izabrali put u slobodu i prošli prik u ti mise-ci. U Gornjem Četaru u glavi načelnika Miška Horvata se je narodila misao da bi za jubilej pozvali domom one Četarde ki još živu u tudjini, a morebit nigdar već takove mogućnosti neće imati da se strefu s negdašnjimi tovaruši, prijatelji, rođjaki. Subotu, 12. augustuša, smo svidočili da je cijelo selo bilo na noga spravno iako nij došlo domom toliko ljudi na koliko su prlje računali. U četarskoj Gorici su pozvaniki pohodili Muzej „Želznoga zastora” i mogli su se družiti u Gojakovoj gostionici, a zatim je je čekao spomen-program u šatoru za kulturnim domom. Godina je tako caparila da augustuška neočekivana vlažnost bojsek se je dokrala još i do kosti. Četarski mladi su izveli ganutljivi program o revoluciji kojega su sastavile učiteljice Veronika Szegleti i Ana Poljak-Šaller. Nad goručimi svićami su skupa izgovorili riči: „Prez vjere ni živiti, niti djelati nij moguće!” To je dalo osnovni ton svetačnomu govoru poglavara Miška Horvata: *U jesen će se ispuniti pedeset ljet da je bila u Vugerskom revolucija. Ovo vrime je bilo ne nek za našu domovinu velika nesrića, nek za naše selo je bila katastrofa. Zašto je prošlo iz ovoga maloga sela već od dvisto stanovnikov na zapad? Polag teškoga žitka najperio je politika bila uzrok da ljude nisu gledali za človika. Četar je ustavilo već od četrtoga djela ljudi. Oto su bili svi mladi. Samo u Dolnjem Četaru od pedeset hiž je ustalo deset praznih ... Kako je mladina u vekšini ostavila selo, tako se je začeo i selski broj padati, tako da je krez pedeset ljet iz osamsto upao na 450. Polag ljudskoga broja*

Četarska mladina u svetačnom programu

već se je izgubio naš dragi hrvatski jezik. Ako bude ovo i nadalje ovako išlo, morebit da za drugi pedeset ljet neće nigdor govoriti po našem slatkom jeziku – su zvučale tužne riči četarskoga prvaka, gdo nij shranjao svoje misli ni o sadašnjosti: Pedeset ljet je historija. Kada si razmislim, mojeg ljeta rodjeni živimo još sedmimi, izmed njih ja sam sam u Vugerskom. I ovo je jedno zrcalo. Doživili smo da je se u Vugerskom zaistinu sve preubrnulo. Sedamnaest ljet je prošlo, ali ništ boljega ne ćutimo. Tako znamo da smo u Europskoj uniji, ali ništ ne ćutim da bi mi bolje išlo, još porednije. Željim da naši mladi doživu varšto boljega. Dopredsjednik Hrvatske državne samouprave, ujedno i rodjeni Četarac Čaba Horvath je pozvao sve nazočne „da si najdemo i ćujemo tu istinu ka je pred pedesetimi ljeti zgubljen, i ka je morebit drugačija nek smo ju mi znali i ku smo očekivali”. Attila Katona, predavač sa sambotelske visoke škole, je dao jezgroviti izvješćaj o timi tragičnimi ljeti ugarske povijesti. A uz riči s jačkami i muzikom su osvježili dušu i srce šički jačkari i jačkarice. U završnoj točki toga svečevanja još smo čuli Etelku Šturm ka je kot 14-lje-

Etelka Šturm, bivša Četarka, danas Bečanka, s gornjočetarskim načelnikom Miškom Horvatom i notarušicom Eszterom Horváth

tošnja divičica s familijom skupa ostavila za sobom orsag i krez 26 ljet je kot odgoviteljica djelovala u Beču. Kako je rekla, teško i mučno je bilo zbogomdati domovini i najt si svoje mjesto na tudjoj zemlji, ali svenek se rado vraća u Gornji Četar i sada kot penzionistkinja dojde svako ljeto još i 5-6 puti. Uza nje je iz Švicarske dospila domom jedna vekša grupa Četarcev, a bilo je ovde gostov i iz Francuske kot i iz drugih držav. Domaćini ovom prilikom su prikdali i spomenu s četarskimi slikami ter plaketom seoskoga grba.

- tiho -

„Do smrti će nam Vugerska biti domovina!”

Sestre Ostović: sliva Marija Reichenbach iz Švicarske, Vilma Schaffer iz Gornjega Četara ter Malvina Paltenghi, takaj iz Švicarske

Marija Ostović-Reichenbach došla je sa svojim mužem i sestrom domom iz Švicarske na veliku četarsku svetačnost k sestri Vilmi, ka živi još u ovom selu, i rado je odgovorila na naša pitanja.

Kako se spomenete na 1956. ljetu i na zadnje trenutke u Gornjem Četaru?

– Dost teško smo ostavili Gornji Četar, ali kad je revolucija izgubljena, kad su Rusi nutradošli u naš orsag, onda smo se svi splašili. Jezuš, zopet Rusi idu, nek idemo odanle kad neće već drugačije biti, nek kako je bilo, pak smo si mislili idemo varkamo drugamo. Ufali smo se da će nam biti bolje i zato smo prošli sa sestrom, ka je dvi ljeti starja od mene. Ja sam onda bila 14 ljet stara. I drugi mladi su s nami skupa došli, bilo ih je dar 10-15. Bilo je i takovih ki su potom najzad došli, ki su pak dalje prošli u Ameriku, no mi smo u Švajckom ostali. Je i danas par familijov odvud iz Gornjega Četara ke živu u francuskom dijelu Švicarske. Dvi familije su tod u našem selu, drugi živu meru dalje od nas.

Kako ste onda mislili, kad se sve smiri u Ugarskom, onda ćete najzad dojt?

– Pero smo mislili da ćemo varkad najzad dojt i zano nismo htile daleko projt, ali dugo je duralo to smirenje. Onda smo se udale ondekar, mer muži su nam Švajcari bili svim dvim, pak onda smo nek onde ostale. Stariji su nam pomrli mer i oni su došli za nami, dva ali tri dane kasnije kad nisu znali kamo te vreći dvi male kćerkice još.

Kad najzad pogledate, ni vam žao da se je ovako zgodalo?

– Sada nam već žao nij, ali u začetku je dost teško bilo. Naša dica su se jur onde narodila, imamo i nukiće, sad već ne bi došli simo mer smišno bi bilo. Ali u onu dob nam je dost teško bilo i rado bi bile najzad došle. Onda su zaprli hatare zopet ter smo si mislili, još nam je nek bolje ostati u Švicarskom. Prvi put sam mogla domom dojt 1964. ljeta.

Kako ste se danas ćutili na ovoj svetačnosti?

– Jako dobro smo se ćutili i zahvalimo selu da su ovakov program načinjili. Kvar da nisu mogli dojt većimi mer vridno je bilo biti med svojimi, doma. Do smrti će nam Vugerska biti domovina!

-Tiho -

„Po hrvatski i ugarski človik zabiti ne more!”

Silvester Horvath je takaj rodom iz Gornjega Četara, a na veliku svetačnost je dospio skupa sa ženom ter nukićem iz Švicarske, no kako kaže, svako ljetu jednoč domom dojde. – *Meni je jako dobro spalo da su nas pozvali na ov svetak, reku to je, mora se dojt na ove dane domom. Drugač smo mogli dojt k bratu za vrime trgadbe. Mi smo imali trsa, to sve brat ima, pak sada trgati dojdemo.*

Jeste se našli danas s takovim tovarušem kojega već zdavno niste vidili?

– *Da, našao sam se s jednim tovarušom, tomu jur 20 ljet da ga nisam vidio, pak sad smo se zopet našli. To je onda viker radost i veselje, pravoda. U srcu projde!*

Kako se spomenete na on dan kad ste prikprošli?

– *Kada je bila revolucija, i ovde u Četaru je sve bilo zmišano. Svi ljudi su išli. Jako čudami su bili mladi, a meni su starji rekli neka idem nek s njimi pak kasnije ću najzad dojt. Ali kad sam prik izašao, onda sam i ostao. Esterajčani su jako dobri bili, ja sam miscedan bio u lageru, zatim sam prošao u Švicarsko. Onde sam još*

bio miscedan u lageru. Našli su nam mjesto kade smo mogli djelati. Ondekar sam djelao 24 ljet u jednoj fabriki kade ure načinjaju. Zatim sam si minjao mjesto, onda sam 20 ljet dugo bio zaposlen u jednoj banki. Moja žena je Švicarka, a nažalost i moja dica nek par riči znaju po ugerski. Ja sam morao cijeli dan djelati, a doma smo nek francusku rič hasnovali. Rijetkokrat sam se onde našao i s Ugri i s Hrvatima, ali po hrvatski i ugarski človik zabiti ne more.

A kako sanjate, na kojem jeziku?

– *Ćemo reći ko sanjam varšto, ja nek po francuski sanjam. Varkoč sanjam s tovarušem i kako nam je bilo u ditinstvu.*

Kada ste za 1956. ljetom ponovo vidili ugarsku zemlju?

– *Dvanaest ljet nisam mogao dojt, sve donidob doklje nisam dostao državljanstvo, to sam morao svakako počekati. Zatim sam svako ljetu doma bio. I sada sam jur dva tajedne doma, ali u četvrtak idemo najzad, kad nukić mora u školu! Ali nigdar ne velim to da idem u Vugarsko, idem iz doma, iz Švicarske domom, u Gornji Četar!*

-Tiho-

Silvester Horvath (sliva) s bratom i drugim poznanimi

VODICA – Blagdan Male Gospe 9. i 10. rujna. Potkraj drugoga rujanskog tjedna na bajsnoj Vodici održat će se tradicionalno proštenje prigodom blagdana Male Gospe. Marijansko svetište u održavanju bajske župe Svetog Antuna Padovanskog, nekada bajskih franjevaca, svake godine posjećuje više tisuća hodočasnika iz Bačke, ali i drugih krajeva. U subotu, 9. rujna, proštenje počinje svetom misom u 11 sati, a u popodnevnim satima dočekuju se hodočasnici sa svih strana. Uvečer u 7 sati služi se misa uz ophod vjernika sa svijećama, a zatim u 11 sati i misa zadušnica. Prema dugogodišnjem običaju, u nedjelju, 10. rujna, služiti će se misna slavlja na hrvatskom, njemačkom i mađarskom jeziku. Misu na hrvatskom jeziku, s početkom u 8 sati, predvodi fra Ivan Holetić iz Subotice, a očekuju se hodočasnici iz bačkih hrvatskih naselja. Veliku svečanu misu na otvorenom u 10 sati služi dr. Balázs Bábel, nadbiskup kalačko-kečkemetki.

SANTOVO – Otvorenje nove školske godine

Primopredaja školskih zgrada u trajno vlasništvo HDS-a i kupnja nekretnine

U četvrtak, 31. kolovoza, u 17 sati održat će se svečano otvorenje nove, 2006./2007. školske godine u Hrvatskom vrtiću, osnovnoj školi i učeničkom domu u Santovu. Kako nas je obavijestio ravnatelj Joso Šibalin, od jeseni će biti 11 prvaka, a škola će imati 100 učenika uza stopostotnu popunjenost (45) učeničkog doma, čime je ograničeno daljnje povećanje broja učenika. Zanimanje iz godine u godinu raste, ali se više učenika mora odbiti zbog nedostatka smještaja.

Prije toga, u 16 sati u mjesnom načelnikom uredu upriličit će se svečano potpisivanje ugovora između Santovačke samouprave i Hrvatske državne samouprave o primopredaji nekretnina hrvatske ustanove u trajno vlasništvo HDS-a. Podsjetimo da se Santovačka samouprava ugovorom od 30. lipnja 2004. godine o predaji hrvatske ustanove na održavanje HDS-u obvezala da će predati i zgrade u trajno vlasništvo sve dok u njoj teče hrvatska nastava. Jednako tako potpisat će se i kupoprodajni ugovor o kupnji nekretnine u Ulici Lajosa Kossutha pod brojem 27, u neposrednom susjedstvu sadašnjeg Učeničkog doma (koji je sagrađen 1969. godine, a od 1997. pripada narečenoj hrvatskoj ustanovi), na čijem se mjestu planira izgradnja novog učeničkog doma. Na taj način ostvaren je prvi korak na putu izgradnje novog učeničkog doma, koji je bio preduvjetom za izradu konkretne projektne dokumentacije, nakon čega se mogu tražiti sredstva putem natječaja.

Dodajmo da je – 1. kolovozom 2000. godine – preuzimanjem Hrvatskog vrtića, osnovne škole i učeničkog doma na odražavanje Hrvatska državna samouprava učinila prvi i najvažniji korak u ostvarivanju kulturne autonomije Hrvata u Mađarskoj. Za proteklih šest godina ovakva se odluka pokazala opravdanom, a škola je krenula putem razvoja. Porastao je broj učenika, poboljšani su uvjeti u učeničkom domu, a ostvaren je i kvalitativni pomak u nastavi. Kao najvažniji događaj u povijesti škole bila je podjela spojenih 1.-3. i 2.-4. na samostalne skupine. Prije šest godina škola je imala 73, a danas ima 100 učenika i 27 djece u vrtiću.

S. B.

Dvojezičnost je jedini pravi put

Ruža Hideg

U martinačkoj osnovnoj školi prvi nastavni dan je 1. rujna kada se ujutro u 7 sati i 30 minuta otvaraju školska vrata da bi škola mogla primiti učenike, kako bi započela nova 2006./07. školska godina. Kako je za naš tjednik rekla ravnateljica škole Ruža Hideg, poučeni iskustvima godine koja je iza njih, školske godine u kojoj su uveli dvojezičnost, i to od 1. do 5. razreda, danas mogu mirno zaključiti kako je to bio ispravan korak jer vidljivo je koliko je porasla svakodnevna komunikacija na hrvatskom jeziku i u školi, i u obiteljima, pa i na ulicama sela.

Od ove godine dvojezična nastava provodit će se od prvog do šestog razreda. Imamo pozitivna iskustva, i naši pedagozi spremaju se za nove zadatke. Djeca veoma lijepo sa starijima razgovaraju i na mjesnom govoru, ali to nije problem, već nam upravo i ta činjenica čini zadovoljstvo, veli ravnateljica martinačke škole. Danas u školi radi 13 pedagoga, a ovu školsku

godinu upisalo je devedesetak učenika (94) u osam samostalnih razreda. Devet učenika upisalo se u prvi razred, učiteljica će im biti Erika Sigečan Kuštra. U nižim razredima osim tjelesnog odgoja svi se predmeti uče i na hrvatskom jeziku, a u višim razredima uz tjelesni tu je i matematika. Ali uskoro će Martinčani i taj problem riješiti. Nastavnici i učitelji više su nego marljivi, pa nedostatak pomagala i stručne literature popunjavaju marljivim radom i pomoću knjiga koje dobivaju iz zbratimljenih škola iz Bjelovara i Hercegovca. Mnogo se prevodi, traže se prava rješenja u praksi i u komunikaciji. Od ove godine novina su i besplatni udžbenici na hrvatskom jeziku koje će škola i djeca dobiti na korištenje za tri godine. Veoma će se morati paziti na te udžbenike. U višim razredima hrvatski jezik i književnost predaje više pedagoga, Ljubica Kolar Vuković, Marta Ronta Horvat i Zoltan Sigečan. Na žalost prošle godine nijedno dijete iz martinačke osnovne škole nije nastavilo školovanje u hrvatskim gimnazijama. Marljivija i nadarenija djeca nakon završenog osmog razreda uspješno polažu jezične ispite srednjega stupnja. Škola je dobila i dodatnu potporu iz fonda za pomaganje rada dvojezičnih škola koja pokriva 90% troškova dok preostali dio samouprava sela (održavatelj) nadoknađuje iz seoskoga proračuna. Uz nastavu i u ovoj školskoj godini predviđa se niz programa u kojima će djelatno sudjelovati nastavnici i učenici martinačke osnovne škole. Dvadeset i dvoje učenika u pratnji troje nastavnika iz martinačke škole boravilo je u ljetnome jezičnom taboru koji je u HDS-ovoj organizaciji održan u Vlačićima na otoku Pagu potkraj lipnja. Bilo je to pozitivno iskustvo, vratili su se kući puni dojmova. Zaključno govoreći, 94 učenika i 13 pedagoga martinačke škole spremno čekaju početak nove školske godine.

B. P. B.

ZAGREB – Hrvatska matica iseljenika poziva sve nakladnike, knjižare i pojedince da sudjeluju na Izložbi nakladničke djelatnosti iz hrvatskog iseljeničtva, koje će se održati od 7. do 11. studenoga 2006. u sklopu prestižne međunarodne izložbe knjiga u Hrvatskoj pod nazivom Interliber, koji 29. put priređuje Zagrebački velesajam. Prijave knjiga autora iz hrvatskog iseljeničtva očekuju se do 10. rujna 2006. Potvrde vaših prijava za Izložbu s popisom knjiga dostavite na e-mail adresu vesna@matis.hr. Za Izložbu se mogu prijaviti nakladnici i pojedinci iz svih područja ljudske djelatnosti od književnosti do različitih znanstvenih djelatnosti, te izdavači udžbenika namijenjenih hrvatskim školama u iseljeničtvu, i to na jezicima zemalja u kojima žive Hrvati i građani hrvatskog podrijetla diljem svijeta. Na Izložbi na Zagrebačkom velesajmu bit će prikazana i dosadašnja nakladnička djelatnost Hrvatske matice iseljenika. Posebno će biti prikazana hrvatska periodika u iseljeničtvu. Molimo naše nakladnike u svijetu da upoznaju svoje čitateljstvo s informacijom o Izložbi. Očekujemo vaše prijave za Izložbu.

Tabor u duhu zdravlja i tradicija

Sudionici tabora sa zastavama

Serdahelska Osnovna škola Katarine Zrinski za svoje učenike organizirala je tabor s raznim aktivnostima. Cilj je bio da se pozabave onim temama na koje nema dovoljno vremena tijekom školske godine. Tako je svaki dan posvećen jednoj određenoj temi.

Ravnateljica Marija Bišković Tišler, učiteljice Gabrijela Huler, Jelica Adam, Monika Balažin, Žužana Tišler i Erika Medeši potrudile su se da četrdesetero djece pet dana provede veselo s puno sadržaja.

Spomenuta školska ustanova od 21. do 25. kolovoza bila je glasna od dječje vike, pogotovo kada su ekipe s crvenim, plavim, zelenim i ružičastim rupcima morale izmisliti i otpjevati svoju davoriju. Svaki je dan započeo time i jutarnjom gimnastikom u oblicima aerobika.

Prvog dana svaka je ekipa izradila svoju zastavicu koja je značila nazočnost ekipe bilo gdje se nalazila. Taj je dan posvećen hrvatskoj kulturi. Svaka je ekipa naučila po jednu novu hrvatsku pomursku pjesmu, a poslije podne

Hamburger od soje nije ni tako loš

na dvorištu djeca su se natjecala u raznim igrama vještine.

Drugi dan je proveden u upoznavanju svojega kraja. Svi sudionici tabora biciklom su se odvezli na obalu rijeke Mure gdje su promatrali krajolik, biljni svijet, životinje, sakupljali kamenje, razne suhe plodove.

Đurđica Nemet, patronažna sestra, pripremila se za treći dan, koji je proveden u duhu zdravlja. Ona je pripremila kviz o poznavanju zdravog života, o štetnim posljedicama droge i nezdrave hrane. Skupa s djecom napravila je zdrav hamburger od soje s puno povrća te govorila o njezi tijela, čuvanju zubi, te je sudionike podarila raznim reklamnim materijalom: kremom za prištiće, zubnom pastom, pjenušavom tabletom i kemijskim olovkama, skriptama.

Četvrtog su se dana izrađivali ručni radovi i mnogo se igralo. Djeca su izrađivala nakite, razne urese od povrća, suhoga cvijeća, slike od tiještena cvijeća. Poslije podne školsko dvorište postalo je ratište, ekipe su se borile za zauzimanje područja s očitavanjem brojeva, sve dok nisu ogladnjele. Kako se pravi logorska vatra, mnogima je bilo nepoznato, ali u pečenju slanina i kobasice svi su bili majstori. Posljednjeg dana tabora organiziran je izlet po Zalskoj županiji kako bi djeca upoznala turističke znamenitosti svojeg užeg kraja. Svi su se sudionici tabora složili u tome da bi radije pohađali školu ako bi se nastava sastojala od takvih programa na kojima se mnogo igra, beskonačno razgovara, pjeva, puno se pleše i trčkara.

Izradila: Dijana Kovači iz Fičehaza

Učenici serdahelske škole u Zadru

U serdahelskoj osnovnoj školi dobro je biti učenik sedmog razreda, jer onda se zna da će preko ljeta ići na Jadransko more, u Zadar. Zahvaljujući dobroj suradnji te serdahelske ustanove i Sveučilišta u Zadru, već pet godina zaredom studenti gostuju u Pomurju u jesen, a učenici sedmog razreda ljetuju tjedan dana u Zadru. Ove godine sedamnaest serdahelskih učenika i tri učiteljice od 31. srpnja do 7. kolovoza boravili su u Zadru.

Bila je to velika nagrada za svakoga. Vrlo udoban smještaj u studentskome domu, izvrsna hrana, srdačno gostoprimstvo, kupanje, razgledavanje grada, izleti i programi – bit će vječne uspomene sudionicima ljetovanja.

Malu ekipu dočekali su dr. Robert Bacalja, pročelnik Stručnog odjela za izobrazbu učitelja i odgojiteljica Sveučilišta u Zadru, i Smiljana Zrilić, koordinatorka metodičke prakse, koji su najzaslužniji za dobru suradnju s hrvatske strane.

Sudionici ljetovanja posjetili su znamenitosti grada, o čemu su već učili na satima hrvatskoga jezika, crkvu sv. Donata, jezgru staroga grada, luku, morske orgulje, a nije mogla izostati, dakako, ni plaža Kolobare.

Jednog dana organiziran je izlet brodom na Kornate, gdje su se djeca divila bijelim otocima od vapnenca i dolomita te prekrasnome morskom plavetnilu.

Za vrijeme ljetovanja u Hrvatskoj se slavio Dan domovinske zahvalnosti, pa su Serdahelci mogli pratiti niz tamošnjih programa: susret zborova, klapa iz okolnih sela, koncerte ... Nezaboravan doživljaj im je bio vatromet, koji je predstavljen iznad mora.

Što je bilo najljepše na ljetovanju? Grga Medeši nije znao ništa istaknuti, nabrojio je sve od smještaja do vatrometa, a pruži li mu se prilika, naravno, opet želi poći na Jadransko more.

Beta

Beta

KAPOŠVAR – U organizaciji Trgovačke i industrijske komore Šomođske županije i Gospodarske komore grada Karlovca, u Kapošvaru se 8. rujna priređuje susret hrvatskih i mađarskih gospodarstvenika i poslovnih ljudi. Ovaj međunarodni gospodarski forum održat će se u vrijeme tradicionalnoga kapošvarskog međunarodnog sajma i izložbe pod nazivom Od Alpa do Jadrana.

UDVAR – Kako je u emisiji na hrvatskom jeziku Mađarskog radija pečuške radiopostaje zastupnik sela Udvara Marko Radić izjavio: „i sami smo se iznenadili kako malo Hrvata ima u Udvaru. Naime, u vrijeme registracije išli smo i pobrojili „naše“ kuće. U Udvaru ima 103 osobe kojima su i otac i majka Hrvati, a 150 su iz miješanih brakova. Od ukupnoga broja stanovnika sela, oko 800 duša, dakle oko 30% su Hrvati. U hrvatske biračke popise upisalo se 67 osoba, i mi ćemo utemeljiti hrvatsku samoupravu. Ljudi, pogotovo stariji, još se boje, a na sceni je i ravnodušnost te neobaviještenost.

MARIJA BISTRICA – Vjernici iz pomurskih naselja odavno hodočaste na to mjesto. Ne prođe nijedna godina da na Veliku Gospu ne bi krenuo autobus na vjersku svečanost. Serdahelski i sumartonski katolici i ove su godine 14. i 15. kolovoza boravili na tome mjestu kako bi se molili Bogorodici za svoje zdravlje, sreću i vjeru.

LETINJA – Na dvodnevnoj proslavi toga pomorskoga grada, 19. i 20. kolovoza, organizirani su neki programi hrvatskoga karaktera. Priređen je Međunarodni folklorni festival „Alpe – Jadran“, međunarodna biciklistička utrka preko granice u Hrvatsku, te priredba „Randevo kraj Mure“ na kojem, osim hrvatskih zborova iz Pomurja, nastupilo je i kulturno društvo prijateljskoga grada Preloga. Sporazum o međusobnoj suradnji predstavnici dvaju grada potpisali su lani u prosincu.

BUDIMPEŠTA – SUMARTON – DONJI KRALJEVEC – Prigodom Dana državnosti Republike Mađarske predstavnici gradske i Hrvatske manjinske samouprave XV. okruga grada Budimpešte, Donjega Kraljevca i Sumartona proveli su skupa dva dana. Na programima spomenutog okruga nastupili su i svirači limene glazbe iz Donjega Kraljevca.

Dan sela

Dana 12. kolovoza vrijeme se nije smilovalo Serdahelcima, naime, gotovo cijeli dan padala je kiša, vrijeme je bilo neugodno. Vremenske prilike ipak nisu obeshrabrile mještane. Zahvaljujući bogatome programu i postavljenome velikom šatoru, u popodnevrim satima na školskom dvorištu okupilo se mnoštvo ljudi.

Već u šest sati stigli su ribiči iz Mlinaraca, Kotoribe, Goričana i Serdahela na natjecanje koje je organizirano na Jaklinovom jezeru.

Svetu misu, s početkom u osam sati, govorio je novi mjesni župnik Ferenc Doka, a nakon toga vijećnici su položili vijenac na spomenik palih boraca u Drugome svjetskom ratu.

Najistaknutiji program dana uvijek je festival gibanica na kojem znatiželjnici mogu pratiti izradu gibanice, te kušati taj pomurski specijalitet. Dok su kuharice radile, mještani su odšetali do početaka nove biciklističke staze, koja se svečano predala u nazočnosti gostiju. Taj su čin uveličali i gardisti čakovečke Zrinske garde. Kalman Kovač, parlamentni zastupnik, u svečanom govoru istaknuo je značenje jedinstva čime se može postići mnogo, a naravno, potrebno je da netko usklađuje želje i mogućnosti naselja, što serdahelski načelnik Stjepan Tišler vrlo znalački radi.

Toga dana organizirana je turistička konferencija, na kojoj se moglo čuti o načinu razvijanja vodenog turizma na Rabi. Bilo je to vrlo poučno za predstavnike pomurskih naselja koja su ovog ljeta prvi put organizirala čunanje na Muri, a i ubuduće bi željela organizirati slične izlete. Među uzvanicima bili su i gosti iz Hrvatske: predstavnici naselja Donje Dubrave, Kotoribe, Draškovca i Goričana. Oni su se skupa radovali uspjesima pomorskoga naselja i izrazili želju za daljnju suradnju.

Mjesna i serdahelska Hrvatska manjinska samouprava lani su prvi put dodijelile priznanje „Počasni građanin sela“. Ove je godine to priznanje uručeno bivšem župniku Vilimu Harangozou, koji je ne samo u Serdahelu već i u drugim hrvatskim selima mnogo pridonio uzdizanju vjerskog života. Priznanje je uručio je načelnik Stjepan Tišler.

Nakon zahvalnih riječi bivšeg župnika slijedio je kulturni program. Kaniški Mješoviti pjevački zbor obradovao je publiku pomurskim hrvatskim pjesmama. Njemu su se priključili i pjevači mjesnoga kluba umirovljenika.

Gledatelji su zamalo skočili s klupa na ples kad je međimurski pjevač Mirko Švenda Žiga veselim zabavnim ritmom zagrijao svakoga oko sebe. Burnim je pljeskom nagrađen i program i goričanskoga Kulturno-umjetničkog društva. Njegov zbor i plesna skupina obradovali su gledateljstvo izvornim međimurskim pjesmama i plesovima. Na danu naselja svatko je bio počašćen večerom. Ekipe okolnih naselja kuhale su razne vrste gulaša, od fileka, bunceka, goveda, neki su pripremili sataras, a drugi pekli prase. Unatoč neugodnom vremenu slavilo se do sitnih sati. Mnogima je i vatromet bio velik doživljaj.

Festival gibanica 2006

Čim tko kuša serdahelsku gibanicu, zaljubljuje se u nju. Mnogi gosti iz raznih krajeva posjetili su Serdahel pa kušajući gibanicu, začudili se njezinoj mekoći, harmoniji ukusa, skladu tijesta i nadjeva te izgleda.

Slušajući hvalospjeve o narečenom desertu, čelnici su odlučili gibanici posvetiti godišnje po jedan dan. Tako je započelo organiziranje Festivala gibanice prije nekoliko godina i od tada se on redovito održava u okvirima dana naselja. Ove je godine on priređen 12. kolovoza.

Dan je bio tmuran i kišovit, ali vještim kuharicama pod šatorima nije bilo hladno dok su prikazivale izradu gibanica.

U pečenju gibanica natjecalo se u Serdahelu i u drugim mjestima, tako su se Serdahelkinjama pridružile žene iz Sepetnika i Lengyeltótija.

Koliko kuća, toliko običaja vidljivo je bilo i na Festivalu gdje su pred očima znatiželjnika mijesili i razvukli tijesto, prikazivali kako se pripravlja nadjev, kako ga treba namotati i preliti raznim tekućinama. Od pet prijavljenih ekipa nijedna nije željela odati točan recept, svatko je imao nešto posebno u receptu, upravo zbog čega je njezina bila ljepša, crvenija, mekša ili možda malo hrskavija. Čak i za pravljenje tijesta bilo je različitih recepta.

Lengyeltótkinje su pravile tijesto s mlijekom, tako je ono postalo podeblje. Bilo je različitih nadjeva, punile su sa sirom, tikvicama i makom, višnjom, zeljem, krumpirom, jabukama, višnjom i makom skupa, no natjecati se moglo samo s gibanicama sa sirom i s onima s tikvicom i makom, naime, to su tradicionalne gibanice pomorskoga kraja. Svaka je ekipa mijesila tijesto otprilike od 10

Teta Koša nudi najfinije mazanice

kilograma brašna, od čega je ispekla petnaestak tepsija gibanica, no domaćini su pekli još više kako bi svi gosti mogli kuhati serdahelske gibanice. Ocjenjivački sud od sedam članova na čelu s Károlyem Balogom, predstavnikom Regionalnog savjeta za unapređivanje područja Zadunavlja, ocjenjivao je izgled i sklad okusa gibanica. U kategoriji gibanica sa svježim sirom prvu je nagradu osvojila ekipa serdahelske školske kuhinje, koja je dobila najviše bodova, drugo mjesto pripalo je ekipi sepetničkoga Kluba umirovljenika „Nefelejcs“, a treće je dodijeljeno ekipi serdahelskoga Kluba umirovljenika, na čelu s Mariškom Koša.

U kategoriji s makom i tikvicom, prema ocjenjivačkom sudu, najfinije su bile gibanice teta-Mariške Koša i njezine serdahelske ekipe, drugo mjesto pripalo je ekipi serdahelske kuhinje, a treće ekipi Serdahelkinje Marije Kuzma. Posebnu su nagradu dobile ekipa iz Lengyeltótija i druga ekipa iz Sepetnika. Nagrade za fine gibanice uručio je serdahelski načelnik Stjepan Tišler. On je govorio o budućim planovima prema kojima bi se taj festival razvio u međunarodnu priredbu, naime, iduće godine pozvat će ekipe i s druge strane Mure.

Ekipa teta-Mariške Koša

MOHAČ – Poglavarstvo grada Mohača bit će gost zbratimljenoga grada Belog Manastira od 14. do 18. rujna. Beli Manastir svoje prijatelje vodi u Crikvenicu gdje će se upoznati s turističko-povijesnim znamenitostima.

Bit će smješteni u odmaralištu Dramalj koje grad Beli Manastir ima u Hrvatskome primorju, gdje redovito ljetuju i učenici mohačkih škola. Izletu će sudjelovati i zastupnici mohačke hrvatske samouprave.

SEMELJ – U organizaciji semeljske mjesne i hrvatske samouprave, u tom će se selu 2. rujna prirediti Hrvatski dan. Zabava i druženja počinju već u prijepodnevnim satima na športskom igralištu gdje će se održati malonogometni turnir kojemu sudjeluju semeljska, salantska, kukinjska, udvarska i egraška momčad.

U popodnevnim satima u kulturno-folklornom programu sudjeluju plesači pečuskoga „Tanaca“, a Semeljci očekuju i izaslanstvo zbratimljenog Aljmaša iz Republike Hrvatske. Navečer će biti održan Hrvatski bal.

MOHAČ – Od 3. do 9. rujna nastavnici i učenici mohačke Srednje stručne škole „Miklós Radnóti“ bit će na studentskom boravku u gradu Zadru. Prigoda je to da se upoznaju kulturno-povijesne znamenitosti grada Zadra i njegove okolice, te se znanje hrvatskog jezika usavrši u izvornoj jezičnoj sredini.

VINKOVCI – U Vinkovcima se do 2. rujna održava 11. seminar folklor Panonske zone čiji će sudionici obrađivati etnološku i etnomuzikološku baštinu zapadnog dijela Panonske zone. Prema riječima Blanke Žakule, voditeljice vinkovačkoga Kulturnog centra 'Gatalinka', koji je organizator tog seminara, osim tradicijske baštine Turopolja, polaznici će proučavati i baštinu Slavonije, Baranje, Srijema, Moslavine, Bilogore, Podravine, bosanske Posavine i Bačke te Hrvata u Mađarskoj, a učiti će i pjesme, plesove i dječje igre te svirati tradicijska glazbala. Seminar se održava u ciklusu od tri godine, a ove godine polaznici mogu polagati ispite iz odslušanih kolegija ako žele steći naziv umjetničkog voditelja Panonske zone. Seminaru sudjeluje i učenica Hrvatske škole Miroslava Krležje rodnom iz Santova, Dijana Mandić.

Obilježena 480. obljetnica Mohačke bitke

ČEPREG – Čepreška Hrvatska manjinska samouprava Vas srdačno poziva na *DAN HRVATOV* koji će se održati subotu, 16. septembra 2006. ljeta u domu kulture. Program: sveta maša u mjesnoj rimokatoličkoj crkvi sv. Mikule, povorka oko Promenada, kulturni program u kom sudjeluju: Pjevački zbor Ljubičica iz Petrovoga Sela, Pjevački zbor Mali Dunaj iz Kemlje, Pjevački zbor iz Narde, Pjevački zbor iz Čeprega, Tamburaški sastav Žice iz Hrvatskoga Židana, Tamburaški sastav Čunovski bečari iz Slovačke, Tamburaški sastav Štokavci iz Austrije, HKD Konoplje iz Kemlje. Bal, svira Mlada generacija iz Hrvatskoga Židana.

HRVATSKE ŠICE – Seoska i Hrvatska manjinska samouprava Hrvatskih Šic Vas srdačno poziva na: *Pogranični hrvatski susret kulturno-umjetničkih društava*, subotu, 2. septembra, 2006. ljeta u južnogradišćansko naselje. Svetačni program: Športsko spravišće za momčadi iz gradišćanskih sel, konjska paradam, otpodne kulturnih društav. Nastupaju: KUD Hruševac Kupljenski iz Hrvatske, Zbor Sv. Cecilija iz Sambotela, Gradišćanski tamburaši, Jačkarni zbor iz Narde, Folklorna grupa i pjevački zbor Slavuj iz Hrvatskih Šic. Bal s Mladom generacijom iz Hrvatskoga Židana.

BAJČA – Na mjestu nekadašnje utvrde 27. kolovoza podignut je spomenik u čast branitelja tvrđave. Postavljanjem spomenika na zid mjesne crkve završene su one arheološke iskopine koje su se odvijale prije nekoliko godina, iz kojih je nalaza uređena izložba u kaniškome Muzeju „György Thury”. Na svečanosti Nándor Litter, kaniški gradonačelnik, naglasio je da bajčanska utvrda simbolizira zajedništvo, naime, u toj tvrđavi zajedno su se branili mađarski, hrvatski i štajerski vojnici od Turaka. Dr. László Vándor, ravnatelj Muzeja Zalske županije, govorio je o radovima prilikom iskopina i o nalazima. Na svečanosti bio je nazočan i dr. Diether Kramer, ravnatelj štajerskog muzeja, naime, polovicu troškova reljefa platio je muzej iz Graza.

Spomenik kralju Ladislavu II.

Poglavarstvo grada Mohača 27. i 28. kolovoza obilježilo je 480. obljetnicu Mohačke bitke i 500. obljetnicu rođenja kralja Ladislava II. Za ovu prigodu organizatori su u Mohač donijeli i kopiju krune sv. Stjepana i ugarsku povijesnu zastavu. Jedna od najvećih bitaka protiv Turaka i njezin tragični ishod imali su golem utjecaj na razvoj ovoga prostora u stoljećima koji su joj slijedili. U neposrednoj blizini Mohača, 29. kolovoza 1526. godine, ugarska je vojska doživjela katastrofalan poraz u okršaju s turskom vojskom. Raspala se ugarska kraljevina. Pošto su Turci u lipnju zauzeli Petrovaradin, sultan

Sulejman Veliki krenuo je na Ugarsku. Ladislav II. sakupio je 25 tisuća vojnika i krenuo iz Budima. Sulejman je imao 50 do 60 tisuća vojnika. U bitci kod Mohača poginuo je i kralj Ladislav II. koji se ugušio u potoku Čelinu (Csele). Nakon pobjede kod Mohača Sulejman Veliki je krenuo prema Budimu, odakle su pobjegli dvor i građanstvo. Sulejman je zarobio stotinjak tisuća ljudi, poharao ugarsku riznicu i potkraj listopada povukao se iz zemlje. Ugarska se raspala na tri dijela. Nakon pada Budima, 1541., središnja Ugarska priključena je Turskom Carstvu, Erdelj je također podređen sultanu iako je sačuvarao stanovitu autonomiju, a sjeverna Ugarska i zapadno Zadunavlje te Hrvatska potpali su pod habsburšku krunu.

U spomen na te tragične događaje, 27. kolovoza svetu misu u Mohaču predvodio je pečuški biskup Mihály Mayer, na glavnome gradskom trgu otkriven je spomenik Ladislavu II., a u poslijepodnevnom satima položeni su vijenci kod spomenika poljskim junacima te u povijesnom parku. U Galeriji gradske kuće 29. kolovoza otvorena je izložba fotografija, te su položeni vijenci sjećanja Ladislavu II. kod spomenika u blizini potoka Čelina. Proslavama su bili nazočni i predstavnici gradova prijatelja, a iz Hrvatske u Mohač došlo je i izaslanstvo Beloga Manastira te iz rodnoga mjesta sudionika bitke svećenika Stjepana Brodarića rodom iz Herešina pokraj Koprivnice. Njegovo ime danas u Mohaču nosi jedan trg i škola. *bpb*

Foto: Miklós Ádám

U spomen obljetnice Mohačke bitke